

EKOLOGICKÉ ASPEKTY KRAJINY

G. PETŘÍKOVÁ, 2007

Krajina a její vlastnosti
Vývoj krajiny a typy krajín
Voda a lesy v krajině

Zamyslete se:

1. Co je to krajina?
2. Jak je krajina velká?
3. Jak krajina vypadá, je všude na Zemi stejná?
4. Čím je dána její podoba a vlastnosti?

Krajina je ekologicky nestejnorodé území (komplex) složené ze specifické sestavy **ekosystémů**, které jsou ve **vzájemné interakci**.

- libovolná prostorová jednotka

Ekosystém – systém složený z biocenózy (společenstva) a ekotopu (prostředí)

Krajina jako systém má svou **prostorovou strukturu** danou zastoupením složek a prvků, šířkovým a výškovým uspořádáním a vzájemnými vazbami.

krajinné složky – půda, klima, reliéf ad.

krajinné prvky – stejnorodé krajinné jednotky (jezero, les, polní cesta ad.)

Zamyslete se:

1. Je krajina stále stejná (stálá) nebo neustále podléhá proměnám?
Uved'te konkrétní příklady.
2. Může se krajina po nějakém vnějším zásahu vrátit do původního stavu? Proč? Dokážete uvést příklad?
3. Jaké vlastnosti musí mít krajina, aby se mohla snadněji vracet do původního stavu?

Vlivem mnoha příčin podléhá struktura krajiny neustálým proměnám. Vlastnosti krajiny:

- **dynamika** (proměnlivost) – podmíněna vlivy vnějších a vnitřních činitelů a člověkem
- **stabilita** (stálost) – odolnost krajiny proti faktorům vyvolávajícím změny dosavadního stavu
podstata stability systému není v jeho neměnném stavu, ale v jeho schopnosti udržovat vlastní **dynamickou rovnováhu** (udržovat se v určitém stavu, vracet se do původního stavu pomocí autoregulačních procesů – nikoliv být udržován zvenčí)
- **diverzita** (rozmanitost) – důležitá pro udržování dynamické rovnováhy

V krajině probíhají postupné změny druhového složení, které odpovídají stavu přírodních podmínek (ekotopu) – tzv. **sukcese**.

Posloupnost tohoto vývoje vede k optimálnímu druhovému složení (**klimaxové stadium**), které se vyznačuje největší stabilitou.

Sukcese primární – relativně dlouhodobý (několik století) proces postupné změny prostředí dosud neovlivněného biotou (osídlení nerektivované výsypky, morény po odtátí ledovce, čerstvě vyvátého písečného přesypu, lávového příkrovu ad.

Sukcese sekundární – relativně krátký proces obnovy primární sukcese, která byla narušena přírodní katastrofou nebo zásahem člověka (těžba, požár ad). Probíhá tam, kde je uchována půda a zásoby diaspor!

Zamyslete se:

Jaké jsou důsledky lidské činnosti v krajině, jak se projevuje velké zatížení krajiny?

Je možné zjistit míru možného zatížení krajiny lidskou činností? K čemu ji lze využít?

Krajina je zatěžována vlivy lidské společnosti, které ochuzují její rozmanitost, tím negativně působí na její stabilitu

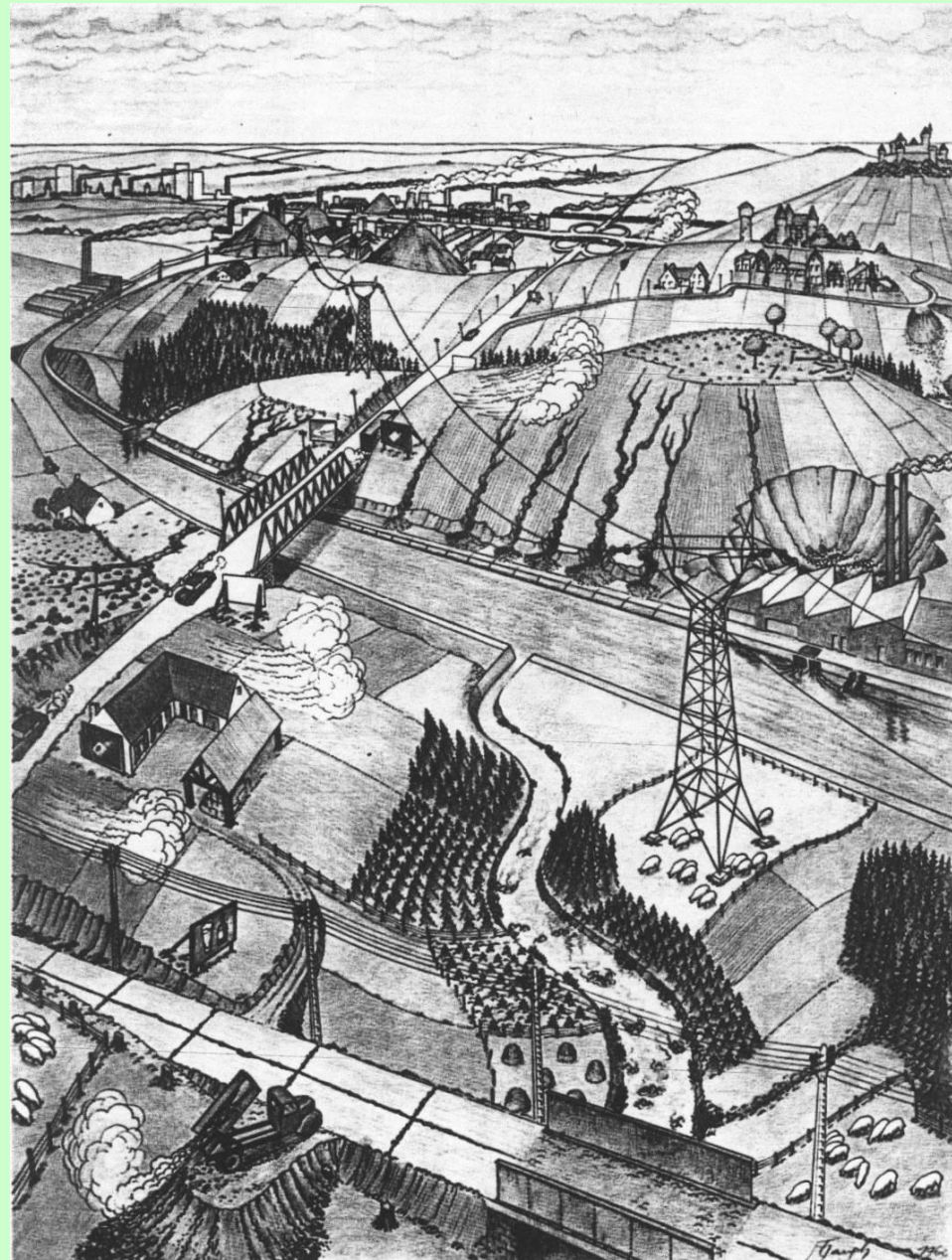
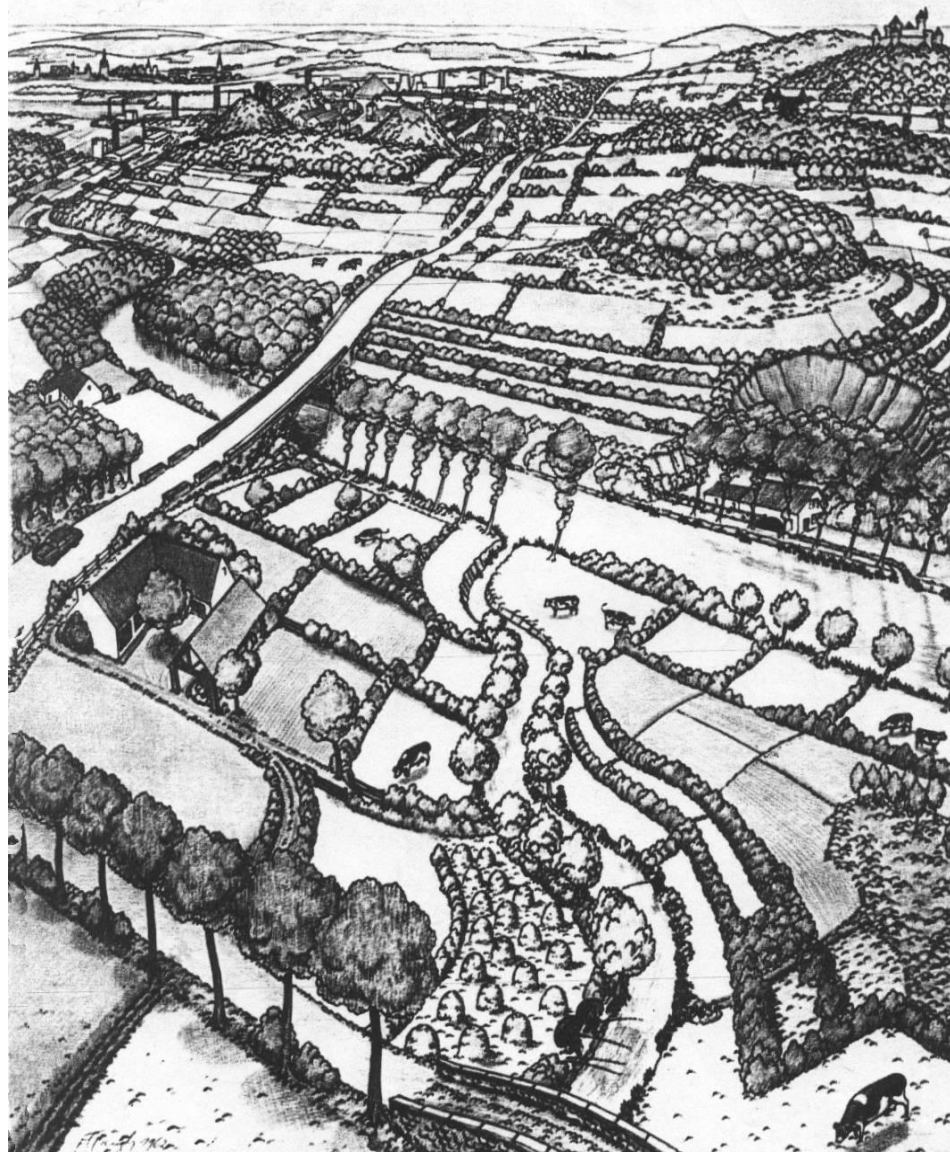
- míra možného zatížení krajiny lidskou činností = **únosnost krajiny**
- možnosti a předpoklady krajiny uspokojovat potřeby lidské společnosti = **potenciál krajiny**

Typy krajiny

- podle stupně ovlivnění lidskou činností
- **přírodní krajina – původní**, výsledek vzájemného působení přírodních činitelů bez zásahu člověka
- **kulturní krajina – kultivovaná**, vyvážená, harmonická – přeměněná, ale využívaná v souladu s potenciálem
- **narušená kulturní krajina – degradovaná**, silně porušené přírodní složky, intenzivní využití na hranici únosnosti, ale ještě umožňuje regeneraci (zemědělské, sídelní krajiny)
- **zpusťšená kulturní krajina – devastovaná**, poškození přírodních složek do té míry, kdy není možné obnovit její rovnovážný stav a zvrátit její nepříznivý vývoj (krajina těžební, průmyslová, intenzivně zemědělsky využívaná)
- podle převažujícího hospodářského využívání...

Jak se liší tyto krajiny? Najděte stopy poškození krajiny, proč k němu došlo?

Hlavní ekologické problémy našich lesních ekosystémů

Dokážete vyjmenovat?

- **zjednodušená druhová skladba** lesa velmi vzdálená skladbě přirozené – původně 2/3 listnáčů (buk a dub), dnes 3/4 jehličnanů, pěstování ekonomicky výhodnějších dřevin
- **zjednodušená prostorová výsadba lesa** – jednověké, jednoetážové, jednodruhové porosty (vytěsnění některých dřevin z lesa – jedle bělokorá)
- zavádění a rozšiřování **nepůvodních druhů** – určité dřeviny vázány k určité oblasti (vymizení - jizerskohorský smrk)
- poškozování horských lesních ekosystémů **imisní zátěží** – poškození až odumírání lesa, velkoplošné odtěžení

odumírání lesů – v ČR od
Krušných hor po Moravsko-
slezské Beskydy

- **nadměrné stavy spárkaté zvěře** – škodí okusem, loupáním a ohryzem (jelení, srnčí, černá zvěř, muflon, daněk)

Voda v krajině

Jaký mají význam dnešní úpravy vodních toků a další úpravy krajiny?

- úpravy v krajině pro zvýšení její **retenční schopnosti** a **zpomalení i snížení odtoku** vody z krajiny
- úpravy **vodních toků**, obnova doprovodné **vegetace**
- obnova **vegetace** a přirozeného druhového složení v povodí
- zachování dynamiky **lužních lesů** – zadržování vody
- obnova přirozených akumulací vod – **mokřadních společenstev** (rybníky a jejich litorály, zamokřené louky a prameniště, říční nivy s lužními lesy, rašeliniště, podmáčené smrčiny, umělé mokřady charakteru kořenových čistíren odpadních vod)

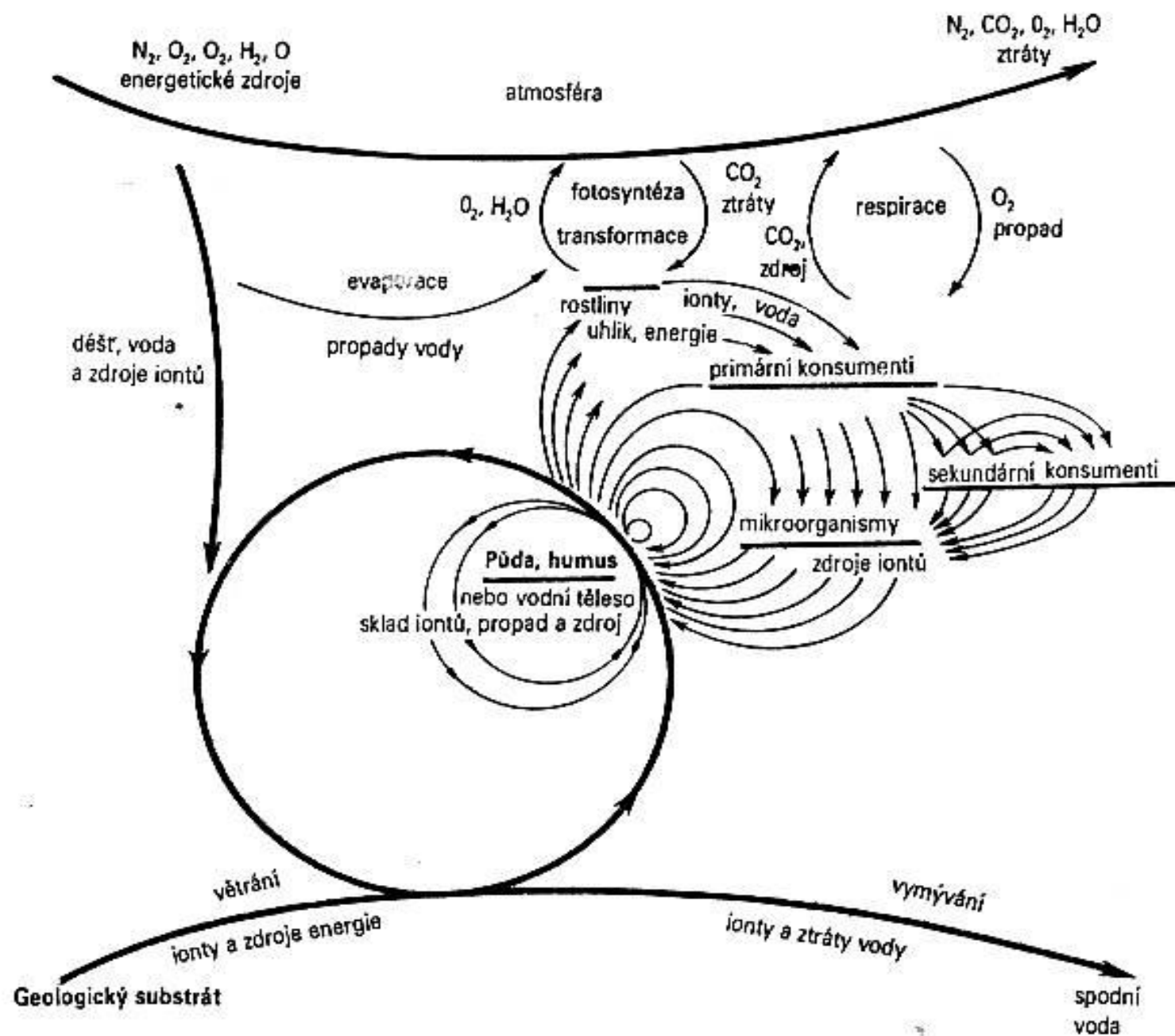

Trvale udržitelný rozvoj

Lidstvo po celé období své existence využívá přírodní zdroje. Ekonomický růst vyžaduje **růst spotřeby surovin a energie** a způsobuje rostoucí množství odpadů, které krajinu zatěžuje – což **ohrožuje stabilitu krajiny** nejen na lokální či regionální, ale i globální úrovni.

Původní cyklický metabolismus nahrazen **jednosměrným metabolismem**, který uspokojuje pouze ekonomické cíle, bez ohledu na obnovu přírodních zdrojů. Tento děj není trvale udržitelný, **nepřispívá** k udržení vnitřní rovnováhy přírody.

Koncepce TUR ukazuje, jak **zachovat možnost** současným i budoucím generacím **uspokojovat** základní potřeby a přitom **neohrožovat rozmanitost přírody** a **zachovat přirozené funkce ekosystémů**.

ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ

- řeší **funkční využití území**
- vymezuje zastavěné území, území, které je zastavitelné za určitých podmínek a území nezastavitelné, kde není možné umisťovat stavby
- zastavěné území - vymezuje plochy pro bydlení, sport, oddech, komunikace, průmyslové zóny ad.
- navrhuje změny funkčního využití území (výstavba, komunikace, kanalizace)

- **Územní plán** rozhoduje o jednotlivých funkcích v území
- je důležitý pro vlastníky parcel a investory v území – ekonomické zhodnocení majetků x odpor vlastníků rodinných domů – NIMBY effect (Never In My BackYard)
- představitelé samosprávy – starosta a zastupitelé – mluvčí obyvatel obcí, prosazování změn prospěšných pro obec a obyvatelstvo
- ÚP – dohoda o využívání území
- rozpory brzdící schválení ÚP – ekologové x stavitelé komunikací, majitelé sítě hypermarketů x urbanisti, architekti

Typy dokumentů

Stavební zákon vymezuje 3 základní typy územních plánů:

- **územní plán velkého územního celku** – pro územní aglomeraci, část okresů, pro velkoplošná chráněná území, nově i pro kraje
měřítko 1:25 000 nebo 1:50 000
- **územní plán obce** – zastavěné území i volná krajina (pole, louky, lesy), které spravuje jeden obecní nebo městský úřad
mapa (plán) + vyhláška obecního úřadu
stanovuje **regulativy** využití území (omezení pro některé typy činností, typy výstavby ad.)
měřítko 1:5 000 nebo 1:10 000
- **regulační plán** – podrobný územně plánovací dokument, podrobně řeší menší území (část města, určitou plochu pro výstavbu)
měřítko 1:1 000 nebo 1:500

Obsah územního plánu

- **Průzkumy a rozbor** – analýza situace v území
- **Koncept** – první verze návrhu řešení
- **Návrh územního plánu** – definitivní řešení funkčního využití území

regulující funkce

- **limity** – omezení stanovené zákonem – ochranná pásma (zdroje pitné vody, těžební oblasti, komunikace ad), území zvláštní ochrany přírody, technická omezení
- **regulativy** – omezení pro využití území, která stanovuje územní plán (např. plochy pro novou výstavbu – stavební nebo uliční čára – určuje přesné umístění staveb, i počet podlaží, podíl zastav. plochy na pozemku)

stimulující funkce

- vymezení plochy v obci pro určitou činnost je projednáno a závazně schváleno (v případě investora dojde ke zhodnocení pozemku)

Projednávání územního plánu

- zajistit, aby se k přípravě dokumentu mohli vyjádřit všichni dotčení účastníci
- dokument se 3x projednává s občany, majiteli pozemků, veřejností a orgány státní správy (poprvé po vypracování zadání atd.)
- všechny připomínky se zaznamenávají